

De Gildenramen

Het ontwerpen en uitvoeren van glas-in-loodramen met gebrandschilderd glas werd traditioneel vooral geassocieerd met een oud ambacht en toepassingen in kerkramen en bovenraampjes van gevelkozijnen in jaren 30 woonhuizen. Tegenwoordig is er echter weer veel belangstelling voor, ook onder hedendaagse beeldend kunstenaars.

Door Rob den Boer

Een bekend voorbeeld van modern gebrandschilderd glas zijn de ramen van de conceptuele kunstenaar Jan Dibbets, die hij sinds de jaren 90 ontwierp voor onder andere de kathedraal van Blois in Frankrijk, de Basiliek van de Heilige Nicolaas in Amsterdam en de Nieuwe Bavo in Haarlem (Leidsevaart). Ook de schilder Toon Verhoef maakte een raam voor de Nieuwe Kerk in Amsterdam, in opdracht van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Andere bekende kunstenaars, zoals Marien Schouten en Berend Strik, volgden.

Kerkgebouwen blijken ook voor niet-gelovigen van betekenis te zijn. Zeker als het gaat om een monumentale, grote kerk, die het hart van de stad al eeuwen (mede) laat kloppen en onderdeel is van de skyline waaraan inwoners hun stad herkennen. Als de kerkelijke gemeente het onderhoud niet meer kan opbrengen door het teruglopende ledenaantal en evenredig dalende inkomsten, wordt er vaak een nieuwe inkomstenbron gevonden in het verhuren van de ruimte voor symposia, lezingen, concerten en tentoonstellingen, naast gebruik voor de eredienst. Ook het veelal aanwezige, rijke erfgoed lokt veel mensen de kerk binnen.

Gotische sculptuur

Zo'n monumentale kerk is de Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk in Dordrecht, een gotisch bouwwerk uit de 14e-15e eeuw, langs de Pottenkade. Tegenover de gracht loopt de Voorstraat, de oudste straat van deze havenstad, die tussen 1350 en 1450 de Gouden Eeuw van Dordrecht beleefde. Het kerkgebouw is een sculptuur op zich, met majestueuze oude banken, kroonluchters, een schitterende kansel, bijzondere koorbanken, vele prachtige grafstenen en natuurlijk gebrandschilderde ramen. Er is ongelooflijk veel te zien en dan zijn er ook nog wisselende exposities te bekijken in de kooromgang. Toen ik er was, hingen er tekeningen van de 85-jarige Limburgse kunstenaar Sjef Hutschemakers, die 150 prenten heeft gemaakt bij alle psalmen uit de Bijbel voor de tentoonstelling 'De Psalmen in Beeld' (t/m 31 aug. 2016).

En dan, nog steeds in de kooromgang, kijk je omhoog ... en zie je een gigantisch schilderij van een rivierenlandschap, met op de voorgrond een enorme afvalberg, althans, op het eerste gezicht. Dit is dus ook gebrandschilderd glas, verdeeld over drie ramen in de St. Joriskapel, ontworpen door de gerenommeerde kunstenaar Teun Hocks (1947) en uitgevoerd door glazenier Stef Hagemeyer. Het is een 'schilderij' van een rivier met binnenvaartschepen, die horizontaal over het beeld varen, met op de achtergrond vlak land, hier en daar bomen. In het midden een schip dat is geladen met steenkolen, voorop vaart een stoomsleepboot, vroegere tijden dus, maar de achterste boot heeft een auto achter op de kajuit en over de gehele lengte hangt was te drogen.

Wegwerpmaatschappij

Links aanschouwt de kunstenaar zelf het panorama, achter een ezel met een schilderij van alleen maar golven en donkere wolken. Op de voorgrond liggen allemaal spullen, die daar achteloos lijken te zijn neergeworpen. Een fles met een scheepje, lege wijnflessen, een reddingsboei, een palet, een zeemanspet, een modelzeilscheepje, zelfs een bos bloemen. Naarmate je meer inzoemt op de ramen,

worden steeds meer details zichtbaar: een centimeter, een schilderij met een huisje, een appel, een stuk touw, een kwast, potloden, een foto van iemands ouders, een colbertje aan een haak, enz. Het zijn dingen die symbolisch verwijzen naar de scheepvaart en de gilden in Dordrecht, maar ook naar de moderne wegwerpmatschappij. Helemaal boven in de boogvelden van de drie Gotische ramen bevinden zich kleine vensters met in het linker glas een halve maan en rechts de zon.

Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk,
Dordrecht. Foto: Rob den Boer

De Gildenramen zijn een eerbetoon aan de vroegere Dordtse gilden, die eeuwenlang belangrijk waren voor stad en kerk. Wat ook aansluit bij een rijke traditie is dat de ramen in 2006 zijn geschonken door de familie Broere, Dordtse zakenmensen en reders. Veel glas-in-loodramen in oude kerken werden in de Middeleeuwen gefinancierd door rijke mensen die soms zichzelf (en hun familie) onderaan op het raam lieten afbeelden, in vrome gebedsstand.

Eigentijds ambacht

Vernieuwend is de wijze waarop het ontwerp op het glas werd overgebracht, met een computergestuurde snijmachine en door foto's op het glas te zeefdrukken die vervolgens deels werden ingekleurd. Daardoor ontstond er werkelijk een 'schilderij op glas'. Dat past ook in het oeuvre van Teun Hocks die bekend werd met het (in kleur) beschilderen van groot formaat zwartwit foto's. De schuitjes op de rivier zijn vooral gitzwart, maar de rest van het werk is overwegend groen, waarbij de stijl op de voorgrond realistisch is en dieper naar de achtergrond meer impressionistisch wordt.

Door deze sublieme combinatie van oude ambachtelijkheid en moderne geavanceerde technieken, weet een mooie kunstdiscipline als gebrandschilderd glas zich ook in de huidige tijd van ontkerkelijking te handhaven en verder te ontwikkelen.

Meer informatie: www.grotekerk-dordrecht.nl; teunhocks.nl; psalmbeeld.wordpress.com.

Dit artikel werd eerder gepubliceerd op [www.beeldendekunstjournaal](http://www.beeldendekunstjournaal.nl), 11e jaargang, nr. 4.